

พุทธวิธีการป้องกันการทะเลาะวิวาทของเยาวชนในชุมชน

วัดจอมสุदारาม เขตดุสิต กรุงเทพมหานคร*

BUDDHIST METHODS FOR PREVENTING YOUTH CONFLICTS IN THE COMMUNITY OF WAT CHOM SUDARAM, DUSIT DISTRICT, BANGKOK PROVINCE

พระชัน แก้วลั้งสี¹, พระมหาประกาศิต ฐิติปสิทธิกร² และ สันญา สดประเสริฐ³

Khan Keolangsy¹, Phramaha Phrakasit Thitipasitthikorn² and Sanya Sodprasert³

¹⁻³วิทยาลัยสงฆ์พุทธปัญญาศรีทวารวดี มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

¹⁻³Buddhaphanya Sri Thawarawadee Buddhist College, Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Thailand

E-mail: Vilaikhonepp@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยเรื่อง “พุทธวิธีการป้องกันการทะเลาะวิวาทของเยาวชนในชุมชน วัดจอมสุदारาม เขตดุสิต กรุงเทพมหานคร” เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) เก็บรวบรวมข้อมูลด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) กับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ 17 รูป/คน และวิเคราะห์ข้อมูลด้วยการวิเคราะห์เนื้อหา นำเสนอเชิงพรรณนาด้วยเทคนิคการเล่าเรื่องและโค้ดคำพูดของผู้ให้ข้อมูลสำคัญ เมื่อวิเคราะห์ข้อมูลเสร็จแล้วจึงสรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ ตามลำดับขั้นตอนดังต่อไปนี้

ผลการวิจัยพบว่า จากการศึกษาเรื่อง “พุทธวิธีการป้องกันการทะเลาะวิวาทของเยาวชนในชุมชน วัดจอมสุदारาม เขตดุสิต กรุงเทพมหานคร” โดยกำหนดวัตถุประสงค์ไว้ 3 ประการ ได้แก่ เพื่อศึกษาสาเหตุการทะเลาะวิวาทของเยาวชนในชุมชน วัดจอมสุदारาม เขตดุสิต กรุงเทพมหานคร เพื่อศึกษากิจกรรมการป้องกันการทะเลาะวิวาทของเยาวชนในชุมชน วัดจอมสุदारาม เขตดุสิต กรุงเทพมหานคร ตามหลักพุทธวิธี และเพื่อเสนอแนวทางการขับเคลื่อนกิจกรรมป้องกันการทะเลาะวิวาทของเยาวชนใน ชุมชน วัดจอมสุदारาม เขตดุสิต กรุงเทพมหานคร เป็นการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participation Action

* Received 21 June 2025; Revised 24 August 2025; Accepted 25 August 2025

Research-PAR) มีการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) กับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) ใช้วิธีการคัดเลือกแบบเจาะจง (Purposive sampling) ได้แก่ พระสงฆ์ ผู้นำชุมชน เยาวชน และประชาชน รวมทั้งสิ้น 17 รูป/คน และการสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) ผู้วิจัยได้ดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลโดยการพรรณนาความตามขั้นตอนวัตถุประสงค์ของการวิจัย และสรุปผลการวิจัย

องค์ความรู้ที่ได้สะท้อนว่า การแก้ปัญหาเยาวชนต้องอาศัยการมีส่วนร่วมของผู้ใหญ่ในชุมชน การบูรณาการหลักธรรมทางพุทธศาสนาและการสนับสนุนจากภาครัฐ ส่งผลให้เยาวชนมีพัฒนาการเชิงบวกทั้งด้านพฤติกรรม ความคิด และทักษะชีวิต ซึ่งเป็นรากฐานสำคัญในการป้องกันปัญหาความรุนแรงอย่างยั่งยืน

คำสำคัญ: พุทธวิธี, การป้องกัน, การทะเลาะวิวาท, เยาวชน, ชุมชน

Abstract

The research on "Buddhist Methods for Preventing Youth Fighting in the Community of Wat Chom Sudaram, Dusit District, Bangkok" was a qualitative research. Data were collected through in-depth interviews with 17 key informants and analyzed using content analysis. The data were presented descriptively using storytelling techniques and key informant quotes. After data analysis, the research findings were summarized, discussed, and recommendations were made, following the following steps.

The research findings revealed that the study on "Buddhist Methods for Preventing Youth Fighting in the Community of Wat Chom Sudaram, Dusit District, Bangkok" had three objectives: to study the causes of youth fighting in the community of Wat Chom Sudaram, Dusit District, Bangkok; to study youth fighting prevention activities in the community of Wat Chom Sudaram, Dusit District, Bangkok, based on Buddhist principles; and to propose guidelines for promoting youth fighting prevention activities in the community of Wat Chom Sudaram, Dusit District, Bangkok. This participatory action research was conducted using participatory action research. (Participation Action Research-PAR) conducted in-depth interviews with key informants using purposive

sampling, including monks, community leaders, youth, and members of the public, totaling 17 individuals. Focus group discussions were also conducted. The researcher analyzed the data by descriptively following the research objectives and summarized the findings.

The knowledge gained reflects that solving youth problems requires the participation of community adults, the integration of Buddhist principles, and government support. This results in positive youth development in behavior, thinking, and life skills, which are essential foundations for sustainable violence prevention.

Keywords: Buddhism, Prevention, Quarrels, Youth, community

บทนำ

ในสังคมมนุษย์ทั่วไปที่มีความสัมพันธ์ต่อกัน นับตั้งแต่มีการบันทึกประวัติศาสตร์ มนุษยชาติเป็นต้นมา มีหลักฐานของข้อพิพาทระหว่างสามี ภรรยา ระหว่างลูก ๆ ในครอบครัวเดียวกัน ระหว่างพ่อแม่กับลูก ระหว่างเพื่อนบ้าน ระหว่างเผ่าพันธุ์และเชื้อชาติที่ต่างกันระหว่างผู้ร่วมงาน ระหว่างนายจ้างและลูกจ้าง ระหว่างองค์กร ระหว่างชุมชน ระหว่างประชาชนกับรัฐบาล และระหว่างประเทศ จากการศึกษาที่มนุษย์เกิดกระบวนการสร้างสรรค์ความสัมพันธ์ระหว่างกันในเชิงสังคมนี้เอง การกระทบกระทั่งหรือการทะเลาะวิวาทของมวลมนุษยชนนั้น ย่อมเกิดขึ้นได้ทุกสถานที่ และ ทุกเวลา มักเริ่มเกิดจากความคิดที่แตกต่าง หรือจากความเห็นซึ่งไม่ลงรอยกัน เพราะเป็นไปได้ที่จะ ทำให้คนทั้งหลายคิดเหมือนกันได้ ดังนั้นการทะเลาะวิวาทจึงเป็นเรื่องธรรมชาติของมนุษย์ และจาก การที่คนเรานั้นไม่สามารถที่จะควบคุมสถานการณ์ได้ทุก ๆ สถานการณ์ที่เกิดขึ้นในชีวิต สถานการณ์ การทะเลาะวิวาทระหว่างกันก็อาจเกิดขึ้น แม้กับคนที่มีความสัมพันธ์ที่ใกล้ชิดสนิทสนมกันมาก และมี โอกาสพบปะเจอเจอทุกวัน ซึ่งก็ยากยิ่งที่จะหลีกเลี่ยงสถานการณ์การทะเลาะวิวาทได้ การ ทะเลาะวิวาทจึงนับได้ว่าเป็นสถานการณ์ปกติของการอยู่ร่วมกันในสังคมไม่ว่าจะเป็นการคิดการพูดและการกระทำแต่เมื่อสถานการณ์การทะเลาะวิวาทเกิดขึ้นและมนุษย์ไม่

สามารถที่จะแก้ไขการทะเลาะวิวาทที่เกิดขึ้นได้ทัน่วงทีการทะเลาะวิวาทที่ก่อตัวขึ้นก็จะขยายวงกว้างเป็นการทะเลาะ วิวาทกันในระดับที่รุนแรงมากยิ่งขึ้น บทสรุปของการทะเลาะวิวาทก็จะกลายเป็นการแบ่งฝักแบ่งฝ่าย เป็นหน่วยย่อยของสังคมที่ไม่ขึ้นตรงต่อกลุ่มใหญ่ ทั้งในแง่ของความคิดและการปฏิบัติ ส่งผลกระทบ เสียหายต่อสันติสุขของสังคมในที่สุด

ปัจจัยดังกล่าวข้างต้น เป็นปัจจัยภายในของเยาวชนในชุมชน วัดจอมสุदारาม เขตดุสิต กรุงเทพมหานคร เป็นส่วนใหญ่ แท้จริงแล้วปัจจัยส่วน หนึ่งที่กระทบปัญหาการเรียนขอเยาวชนในชุมชน วัดจอมสุदारาม เขตดุสิต กรุงเทพมหานคร ย่อมเกิดจากปัจจัยภายนอกด้วย และปัจจัยอื่น ๆ เช่น การจัดการเรียนการสอนที่ดีย่อมมีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการเรียนการสอน หากนักเรียนได้รับการจัดการ เรียนการสอนที่ไม่มีความพร้อม และมีประสิทธิภาพไม่เพียงพอ จะส่งผลใเยาวชนในชุมชน วัดจอมสุदारาม เขตดุสิต กรุงเทพมหานคร เกิดความเบื่อหน่าย และส่งผลต่อการทะเลาะวิวาทในที่สุด

ผู้วิจัยมีความสนใจศึกษากระบวนการปลูกฝัง “การยั้งคิด” เพื่อแก้ไขปัญหการทะเลาะวิวาทของเยาวชนในชุมชนวัดจอมสุदारาม เขตดุสิต กรุงเทพมหานคร โดยนำหลักพุทธวิธี เช่น “โยนิโสมนสิการ” มาใช้เป็นเครื่องมือเพื่อกระตุ้นให้เกิดสติและปัญญา ก่อนตัดสินใจหรือกระทำการใด ๆ ที่อาจนำไปสู่ความขัดแย้ง ทั้งนี้เป็นการส่งเสริมพฤติกรรมด้านกาย ใจ และปัญญา เพื่อป้องกันปัญหาทางสังคมในระดับรากฐาน โดยหวังใให้เยาวชนมีทักษะการคิดอย่างเป็นระบบ เช่น การคิดเป็น คิดกว้าง คิดไกล และคิดเชิงบวก เพื่อให้สามารถดำเนินชีวิตอย่างสร้างสรรค์ และนำองค์ความรู้จากแนวคิดจิตตปัญญาศึกษาไปเผยแพร่ในระดับชุมชนสังคมไทย และสังคมโลกต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสาเหตุการทะเลาะวิวาทของเยาวชนในชุมชน วัดจอมสุदारาม เขตดุสิต กรุงเทพมหานคร
2. เพื่อศึกษากิจกรรมการป้องกันการทะเลาะวิวาทของเยาวชนในชุมชน วัดจอมสุदारาม เขตดุสิต กรุงเทพมหานคร ตามหลักพุทธวิธี
3. เพื่อเสนอแนวทางการขับเคลื่อนกิจกรรมป้องกันการทะเลาะวิวาทของเยาวชนในชุมชน วัดจอมสุदारาม เขตดุสิต กรุงเทพมหานคร

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่อง “พุทธวิธีการป้องกันการทะเลาะวิวาทของเยาวชนในชุมชน วัดจอมสุตาราม เขตดุสิต กรุงเทพมหานคร” ซึ่งเป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยใช้การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) การสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) กับผู้ให้ ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) โดยวัตถุประสงค์ของการวิจัย 1) เพื่อศึกษาสาเหตุการทะเลาะวิวาทของเยาวชนในชุมชน วัดจอมสุตาราม เขตดุสิต กรุงเทพมหานคร 2) เพื่อศึกษากิจกรรมการป้องกันการทะเลาะวิวาทของเยาวชนในชุมชน วัดจอมสุตาราม เขตดุสิต กรุงเทพมหานคร ตามหลักพุทธวิธี 3) เพื่อเสนอแนวทางการขับเคลื่อนกิจกรรมป้องกันการทะเลาะวิวาทของเยาวชนในชุมชน วัดจอมสุตาราม เขตดุสิต กรุงเทพมหานคร โดยมีรายละเอียดเกี่ยวกับวิธีการดำเนินการวิจัย

ผลการวิจัย

1) สาเหตุการทะเลาะวิวาทของเยาวชนในชุมชน วัดจอมสุตาราม เขตดุสิต กรุงเทพมหานคร

ผู้วิจัยได้กำหนดประเด็นในการศึกษาเกี่ยวกับสาเหตุการทะเลาะวิวาทที่เกิดขึ้นกับประชาชนในชุมชน วัดจอมสุตาราม เขตดุสิต กรุงเทพมหานคร ผลจากลงพื้นที่ชุมชน โดยใช้ก บันทึทเทปเก็บรวบรวมข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key informants) สาเหตุการทะเลาะวิวาทของเยาวชนชุมชน ได้แก่ การปลุกฝังจากรุ่นพี่ ศิษย์เก่า การปลุกฝังค่านิยมจากรุ่นสู่รุ่น การล้างแค้น และผนวกกับการที่เด็กนักเรียน นักศึกษา และเยาวชนในชุมชนวัดจอมสุตา มีเวลาว่างจากการเรียนจึงทำให้เกิดการก่อการทะเลาะวิวาทระหว่างกันและกัน และสถาบันได้ในช่วงที่ผ่านมา มีเหตุการณ์ทะเลาะวิวาทเกิดขึ้นบ่อยครั้งในพื้นที่ชุมชนวัดจอมสุตาราม เขตดุสิต กรุงเทพมหานคร ซึ่งส่งผลกระทบต่อความสงบเรียบร้อยและคุณภาพชีวิตของประชาชนในพื้นที่อย่างชัดเจน ข่าว และสื่อสังคมออนไลน์ ในยุคปัจจุบัน โลกมีความเจริญก้าวหน้าทางเทคโนโลยีอย่างสูง ทำให้เกิดการเชื่อมโยงถึง กันทั่วโลกหรือที่เรียกว่า “โลกาภิวัตน์” ส่งผลให้สามารถติดต่อสื่อสารและเดินทางได้อย่างรวดเร็ว รวมทั้งเกิดระบบการค้าขายเสรีระหว่าง

ประเทศ แต่ในขณะเดียวกัน โลกก็กลายเป็นระบบที่ซับซ้อน และใหญ่เกินกว่าที่มนุษย์จะควบคุมให้เกิดสมดุลได้ จึงเกิดปัญหาหลากหลาย ประกอบกับความคึกคะนองของวัยรุ่น และการย้าย พฤติกรรมความรุนแรงในวัยรุ่นมีลักษณะที่สะท้อนความต้องการแสดงตัวตน ความรู้สึกมีอำนาจ และความต้องการได้รับการยอมรับในกลุ่ม การใช้ความรุนแรงจึงกลายเป็นเครื่องมือในการเติมเต็มความรู้สึกเหล่านี้ในมุมมองของวัยรุ่นบางกลุ่ม โดยพฤติกรรมนี้ได้รับอิทธิพลจากทั้งปัจจัยภายนอก เช่น สภาพแวดล้อม สื่อ และเพื่อนฝูง และปัจจัยภายใน เช่น ความเครียด การรับรู้ตนเอง และระดับการนับถือตนเอง ปัญหาความรุนแรงในกลุ่มวัยรุ่นไทย กำลังขยายตัวและรุนแรงขึ้นอย่างต่อเนื่อง จึงเป็นประเด็นสำคัญที่ควรได้รับการศึกษาเชิงลึก โดยอาศัยกรอบจากทฤษฎีอาชญาวิทยา เพื่อวิเคราะห์ปัจจัยที่มีผลต่อพฤติกรรม รวมถึงศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างการนับถือตนเองกับการแสดงพฤติกรรมรุนแรง ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ **ณัฐกร เทียนจันทร์** ได้กล่าวว่า พฤติกรรมของวัยรุ่นเป็นวัยที่ต้องการการแสดงออก แสวงหา ความมีตัวตน มีความต้องการอยากรู้อยากลองทั้งผิดและถูก มีความรู้สึกไวต่อสิ่งยั่วยุ สิ่งเร้าจาก สภาพาสังคมและสิ่งแวดล้อมที่อยู่รอบตัว ยังไม่สามารถจัดการหรือควบคุมอารมณ์ความรู้สึกนึกคิดได้ ยังมีพฤติกรรม จากการเลียนแบบจากตัวอย่างที่ได้พบเจอที่คิดว่าถูกต้อง ถูกใจ มีความต้องการคบหา สماعกับเพื่อนในวัยเดียวกัน

2. ผลกิจกรรมการป้องกันการทะเลาะวิวาทของเยาวชนในชุมชน วัดจอมสุตาราม เขตดุสิต กรุงเทพมหานคร

ผู้วิจัยได้กำหนดประเด็นในการศึกษาเกี่ยวกับกิจกรรมการป้องกันการทะเลาะวิวาทของเยาวชนในชุมชน วัดจอมสุตาราม เขตดุสิต กรุงเทพมหานคร ตามหลักพุทธรวิธี โดยใช้เทคนิค Participatory workshop ประกอบด้วย 3 ประเด็น ได้แก่ การออกแบบกิจกรรม การจัดกิจกรรม และผลการจัดกิจกรรม ดังนี้

1) การออกแบบกิจกรรมการป้องกันการทะเลาะวิวาทของเยาวชน ตามหลักพุทธรวิธี โดยการร่วมกับภาคีในชุมชน วัดจอมสุตาราม ได้แก่ ได้แก่ พระสงฆ์ ผู้นำชุมชน เยาวชน และประชาชน รวมทั้งสิ้น 17 รูป/คน ออกแบบกิจกรรมเพื่อป้องกันการทะเลาะวิวาทในกลุ่มเยาวชน อายุ 15-24 ปี จำนวน 7 คน โดยใช้หลักพุทธรวิธีเป็นแนวทางในการเสริมสร้างความรู้ และภูมิคุ้มกันทางจิตใจ มี 4 ขั้นตอน ได้แก่ 1) วิเคราะห์ปัญหา โดยผู้วิจัยสัมภาษณ์ผู้ที่เคยมีปัญหาการทะเลาะวิวาท และสนทนากลุ่มร่วมกับภาคีในชุมชน พร้อมใช้แบบสอบถามวิเคราะห์พบว่าเยาวชนต้องการเรียนรู้วิธีป้องกันตนเองจากการทะเลาะวิวาทด้วยหลักธรรมะ 2) ระดม

ความคิด โดยผู้วิจัยจัดเวทีสนทนากลุ่มเพื่อคัดเลือกกิจกรรมที่เหมาะสม สรุปเป็น “กิจกรรมการป้องกันการทะเลาะวิวาทตามหลักพุทธวิธี” เน้นการใช้หลัก ศีล 5 สติ และโยนิโสมนสิการ 3) ดำเนินการออกแบบกิจกรรม โดยผู้วิจัยกำหนดกิจกรรมสองวัน ได้แก่ วันแรกจัดอบรมและการเรียนรู้เกี่ยวกับการป้องกันการทะเลาะวิวาท และวันที่สองจัดกิจกรรมฝึกสติ สมาธิ และรับฟังธรรมะ ภายในกิจกรรมประกอบด้วยอบรมความรู้เพื่อเสริมความเข้าใจเรื่องการทะเลาะวิวาท วิธีป้องกัน ฝึกสติด้วยการสวดมนต์ เจริญสติหรือดูลมหายใจอย่างมีสติ เพื่อสร้างจิตใจมั่นคง และธรรมะเสริมภูมิคุ้มกัน โดยเรียนรู้หลักธรรมที่ช่วยวิเคราะห์และตัดสินใจก่อนการทะเลาะวิวาท และ 4) สรุปผลและประเมินผล โดยผู้วิจัยใช้แบบประเมินก่อนและหลังกิจกรรม พบว่า เยาวชนมีความรู้เพิ่มขึ้น มีสติและความมั่นใจในการป้องกันตนเองจากการทะเลาะวิวาทได้ดีขึ้น และสามารถนำหลักธรรมมาใช้เป็นแนวทางในการป้องกันภัยจากการทะเลาะวิวาทได้อย่างเหมาะสม

2) การจัดกิจกรรมการป้องกันการทะเลาะวิวาทตามหลักพุทธวิธี มีผู้ร่วมปฏิบัติการ ๗ คน กิจกรรมมีระยะเวลา 2 วัน ประกอบด้วย วันที่หนึ่งจัดกิจกรรมให้ความรู้เรื่องการทะเลาะวิวาท โดยการนำเยาวชนเข้าร่วมงาน เพื่อเรียนรู้รูปแบบจากกรณีตัวอย่างจริงและเทคนิคการป้องกันการทะเลาะวิวาท โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อเปิดประสบการณ์ตรง สร้างแรงจูงใจ และวางพื้นฐานความรู้ก่อนกิจกรรมเชิงลึก และวันที่สองจัดกิจกรรมฝึกสติรู้ทันการทะเลาะวิวาท ประกอบด้วยสามช่วง ได้แก่ การถือศีล การสวดมนต์เพื่อฝึกสติและสมาธิ การทำสมาธิเพื่อสร้างความสงบภายในจิตใจ และการบรรยายธรรม โดยพระวิทยากรถ่ายทอดหลักธรรม คือ ศีล สติ โยนิโสมนสิการ เพื่อให้เยาวชนสามารถนำไปใช้พิจารณาอย่างมีวิจาร์ณญาณ จากการทำกิจกรรม พบว่า กลุ่มเยาวชนมีพัฒนาการด้านความรู้ ทักษะในการใช้สติ วิเคราะห์ปัญหา และสามารถตั้งคำถามกับข้อมูลก่อนตัดสินใจได้ดียิ่งขึ้น นอกจากนี้ การฝึกสติยังช่วยเยียวยาสภาพจิตใจ ลดความวิตกกังวล อารมณ์นอนไม่หลับ และภาวะซึมเศร้าที่เคยมีได้ดีอีกด้วย อีกทั้งยังเกิดความสัมพันธ์ที่แน่นแฟ้นระหว่างผู้เข้าร่วมกิจกรรม สะท้อนให้เห็นถึงประสิทธิผลของพุทธวิธีในการป้องกันการทะเลาะวิวาทให้แก่เยาวชนในชุมชน

3) ผลการจัดกิจกรรมการป้องกันการทะเลาะวิวาทตามหลักพุทธวิธี โดยกลุ่มเป้าหมาย คือ เยาวชนในชุมชน วัดจอมสุदारาม เขตดุสิต กรุงเทพมหานคร จำนวน 7 คน ซึ่งเคยมีเรื่อง

ทะเลาะวิวาทใน 10 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) การให้คุณค่าและความหมายของทะเลาะวิวาท 2) ประสบการณ์การทะเลาะวิวาท 3) การรับรู้การทะเลาะวิวาทภายในครอบครัว 4) ความมุ่งมั่นที่จะเป็นที่พึ่งของครอบครัว 5) ความไม่คาดหวังอนาคตตนเอง 6) พฤติกรรมส่วนบุคคล 7) พฤติกรรมการเล่นแบบ 8) การขัดเกลาทางสังคมโดยตรง 9) การขัดเกลาทางสังคมโดยอ้อมและ 10) บุคคลที่จะลดการทะเลาะวิวาทปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับประสบการณ์ จากผลการเปลี่ยนแปลง ทำให้ทราบว่า เยาวชนมีพัฒนาการเชิงบวกในทั้ง 10 องค์ประกอบ และสามารถประเมินข้อมูลการพัฒนาทักษะชีวิตเป็นกระบวนการสำคัญสำหรับเด็กวัยเรียน เพื่อเตรียมความพร้อมพร้อมในการใช้ชีวิตอย่างมีคุณภาพในสังคมปัจจุบันที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว

3. ผลการขับเคลื่อนกิจกรรมป้องกันการทะเลาะวิวาทของเยาวชนในชุมชน วัดจอมสุตาราม เขตดุสิต กรุงเทพมหานคร

ผู้วิจัยได้กำหนดประเด็นในการศึกษาเกี่ยวกับการขับเคลื่อนการป้องกันการทะเลาะวิวาทของเยาวชน ตามหลักพุทธวิธี ในชุมชน วัดจอมสุตาราม เขตดุสิต กรุงเทพมหานคร โดยใช้เทคนิคเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participation Action Research-PAR) เพื่อลดปัญหาของการทะเลาะวิวาท นอกจากนี้แนวทางขับเคลื่อนการดำเนินงานด้านการสร้าง กลไกภูมิคุ้มกัน และป้องกันการทะเลาะวิวาททั่วประเทศจะต้องปฏิบัติตามในเชิงนโยบายและ มาตรการหน่วยงานภาครัฐที่มีบทบาทสำคัญในการป้องกันปัญหาการทะเลาะวิวาททั้งในและนอกสถานศึกษา คือ สำนักงานป้องกันและปราบปรามการทะเลาะวิวาท โดยมีบทบาทเป็นไปในลักษณะ การให้ความรู้ และสร้างกลไกการเฝ้าระวังร่วมกันทั่วประเทศ ทั้งนี้ รวมถึงมีระบบการจัดเก็บข้อมูล และมีการองค์ความรู้ในการเข้าไปบูรณาการในการป้องกัน และการแก้ไขปัญหาการทะเลาะวิวาท ดังต่อไปนี้ (1) มาตรการสร้างการรับรู้และมาตรการสร้างภูมิคุ้มกันการทะเลาะวิวาทกล่าว คือ ในมาตรการสร้างการรับรู้บทบาทของสำนักงานป้องกันและปราบปรามการทะเลาะวิวาทจะมีกลไกของ การแจ้งเตือน การแจ้งข่าวสารในประเด็นโทษและพิษภัยของการทะเลาะวิวาทอย่างสม่ำเสมอและ ต่อเนื่อง โดยกระทำการผ่านช่องทางที่ครอบคลุมการรับรู้ เช่น เสียงตามสาย สื่อ Social Media ผ่าน TV ทั้งนี้ มีการให้ความรู้เรื่องการทะเลาะวิวาท สอดแทรก รวมถึงช่องทางอื่นตามความเหมาะสม สำหรับมาตรการสร้างภูมิคุ้มกันการทะเลาะวิวาท ให้ความสำคัญกับการส่งเสริมระบบกลไก และ กิจกรรมให้เหมาะสมกับช่วงวัยต่าง ๆ ต่อเนื่อง สร้างความร่วมมือโดยให้สถานศึกษารักษาสภาพกรอบ การดำเนินงาน 5 ด้าน ได้แก่ สร้างภูมิคุ้มกัน ค้นหา รักษา เฝ้าระวัง และบริหารจัดการยกระดับระบบ ดูแลช่วยเหลือและให้

คำปรึกษา โดยการส่งเสริมกิจกรรมที่สอดคล้องกับช่วงวัยอย่างต่อเนื่องในทุก ระดับ (2) การสร้างมาตรการสร้างสภาพแวดล้อมเพื่อการป้องกันการทะเลาะวิวาทภายใต้กรอบ การสร้างพื้นที่ปลอดภัยประกอบด้วย 1. ระบบดูแลช่วยเหลือ ได้แก่ การเน้นค้นหากลุ่มที่มีภาวะเสี่ยงต่อปัญหาการ ทะเลาะวิวาท การดูแลช่วยเหลือ ถ้าเป็นกลุ่มเสี่ยงให้มีปรับเปลี่ยนพฤติกรรมเชิงบวกผ่านการให้คำ ปรึกษา การติดตาม การเยี่ยมบ้าน แต่ถ้าเป็นผู้ใช้การทะเลาะวิวาทให้บำเพ็ญจิตต่อสังคม โดยร่วมกัน ทุกภาคส่วน ๒. การจัดทำโครงการและกิจกรรม ได้แก่ กิจกรรมเชิงบวก เชิงสร้างสรรค์ กิจกรรม เครือข่าย และกิจกรรมอื่น ๆ ตามความเหมาะสม 3. ระบบเฝ้าระวัง ประกอบด้วย กลไกบุคคล/เครือข่าย ทั้งนี้รวมถึงกิจกรรมเฝ้า ระวัง สอดส่อง ตรวจสอบ นอกจากนี้มีการสร้างช่องทางสื่อสารใกล้ชิดเพื่อแจ้งเตือนแจ้งข่าวสาร

อภิปรายผล

1. สาเหตุการทะเลาะวิวาทของเยาวชนในชุมชน วัดจอมสุตาราม เขตดุสิต กรุงเทพมหานคร

สาเหตุการทะเลาะวิวาทของเยาวชนในชุมชน วัดจอมสุตาราม เขตดุสิต กรุงเทพมหานคร จากผลการวิจัย พบว่า สาเหตุของการทะเลาะวิวาทในกลุ่มเยาวชนชุมชนวัดจอมสุตาราม เขตดุสิต กรุงเทพมหานคร มีความเชื่อมโยงกับหลายปัจจัย โดยเฉพาะการปลูกฝังค่านิยมจากรุ่นพี่และศิษย์เก่า ที่ส่งต่อผ่านการเลียนแบบและการสืบทอดแนวคิดเรื่องเกียรติ ศักดิ์ศรี และการล้างแค้น ซึ่งเป็นกลไกสำคัญในการกระตุ้นพฤติกรรมรุนแรงในกลุ่มเยาวชน การมีเวลาว่างโดยปราศจากกิจกรรมที่สร้างสรรค์ เป็นอีกปัจจัยหนึ่ง queื้อให้เกิดการรวมกลุ่มของเยาวชนในพื้นที่ โดยเฉพาะในช่วงหลังเลิกเรียนหรือช่วงปิดภาคเรียน ซึ่งเป็นช่วงเวลาที่มักมีโอกาสเกิดเหตุความรุนแรงบ่อยครั้ง จากบริบททางสังคมปัจจุบัน โลกาภิวัตน์และการเติบโตของเทคโนโลยีได้เพิ่มความเร็วในการสื่อสาร และเปิดช่องทางให้เยาวชนสามารถเข้าถึง สื่อสังคมออนไลน์ที่มีเนื้อหากระตุ้นความรุนแรง ได้ง่ายขึ้น สื่อเหล่านี้ไม่เพียงส่งเสริมการเลียนแบบพฤติกรรมความรุนแรง แต่ยังสร้างแรงจูงใจให้เยาวชนแสดงตนเพื่อให้ได้รับการยอมรับในกลุ่มเพื่อน พฤติกรรมความรุนแรงในเยาวชนจึงไม่ใช่เพียงผลจากสภาพแวดล้อมภายนอก แต่ยังมีสะท้อน ความต้องการแสดงตัวตน ความรู้สึกมีอำนาจ และการแสวงหาการ

ยอมรับ ในกลุ่ม ซึ่งมักเกิดในกลุ่มที่มีปัญหาด้านอัตลักษณ์หรือมีระดับการนับถือตนเองต่ำ โดยเฉพาะเมื่อขาดการควบคุมอารมณ์และยังไม่สามารถแยกแยะสิ่งที่ถูกหรือผิดได้อย่างชัดเจน ผลการวิจัยนี้สอดคล้องกับแนวคิดของ **ณัฐกร เทียนจันทร์** ที่กล่าวถึงพฤติกรรมของวัยรุ่นว่าเป็นช่วงวัยที่มีความไวต่อสิ่งเร้า ต้องการการยอมรับ มีแนวโน้มเลียนแบบพฤติกรรมจากบุคคลรอบข้าง และยังไม่มีวุฒิภาวะเพียงพอในการควบคุมตนเอง ทำให้เกิดพฤติกรรมเสี่ยงและการกระทำผิดบ่อยครั้งในบริบทของชุมชนเมือง พฤติกรรมทะเลาะวิวาทของเยาวชนในพื้นที่ศึกษานี้ มีรากฐานมาจากค่านิยมรุ่นสู่รุ่น การขาดกิจกรรมสร้างสรรค์ สื่อกระตุ้นความรุนแรง และปัจจัยภายในจิตใจของวัยรุ่นที่ต้องการการยอมรับในกลุ่มเพื่อน ซึ่งแสดงให้เห็นถึงความจำเป็นของการวางแผนเชิงระบบเพื่อการป้องกันและพัฒนาทักษะชีวิตของเยาวชนอย่างยั่งยืน

2. ผลกิจกรรมการป้องกันการทะเลาะวิวาทของเยาวชนในชุมชน วัดจอมสุตาราม เขตดุสิต กรุงเทพมหานคร

จากการวิจัยเรื่องกิจกรรมการป้องกันการทะเลาะวิวาทของเยาวชนในชุมชนวัดจอมสุตาราม เขตดุสิต กรุงเทพมหานคร โดยใช้แนวทางพุทธวิธี ผ่านเทคนิค Participatory Workshop ร่วมกับภาคีในชุมชน พบว่า กิจกรรมดังกล่าวสามารถส่งผลเชิงบวกต่อเยาวชนทั้งในด้านความคิด ทักษะชีวิต และพฤติกรรมได้อย่างชัดเจนด้านการออกแบบกิจกรรม กิจกรรมถูกออกแบบโดยอาศัยความร่วมมือระหว่างพระสงฆ์ ผู้นำชุมชน เยาวชน และประชาชนในพื้นที่ โดยยึดหลัก ศีล สติ และโยนิโสมนสิการ เป็นแนวทางหลัก ซึ่งช่วยเสริมสร้างความรู้และภูมิคุ้มกันทางจิตใจให้แก่เยาวชนได้อย่างเป็นระบบและมีประสิทธิภาพ สอดคล้องกับ **หลักพุทธจิตวิทยา** ที่เน้นการรู้เท่าทันอารมณ์และฝึกสติเพื่อการคิดอย่างรอบคอบด้านการจัดกิจกรรมกิจกรรมมีระยะเวลา ๒ วัน ประกอบด้วย การให้ความรู้เรื่องการทะเลาะวิวาท เทคนิคการป้องกันตนเอง การฝึกสติ สมาธิ และการบรรยายธรรม โดยพระวิทยากร เพื่อถ่ายทอดหลักธรรมในการคิดวิเคราะห์ก่อนการตัดสินใจ ซึ่งผลการจัดกิจกรรมสะท้อนให้เห็นว่า เยาวชนมีพัฒนาการด้านทักษะชีวิตเพิ่มขึ้น ได้แก่ การตั้งคำถาม วิเคราะห์ปัญหา และการควบคุมอารมณ์ ทั้งยังสามารถเยียวยาจิตใจจากความเครียด วิตกกังวล และภาวะทางอารมณ์อื่น ๆ ได้ อย่างเห็นผลด้านผลลัพธ์จากการเข้าร่วมกิจกรรม จากการประเมินผลก่อนและหลังการจัดกิจกรรม พบว่า เยาวชนกลุ่มเป้าหมายมีพัฒนาการทางความคิดในเชิงบวกในทั้ง 10 องค์ประกอบ ได้แก่ (1) การให้คุณค่าและความหมายของการทะเลาะวิวาท (2) ประสบการณ์การทะเลาะวิวาท (3) การรับรู้ความรุนแรงในครอบครัว (4) ความมุ่งมั่นที่จะเป็นที่พึ่งของ

ครอบครัว (5) ความคาดหวังต่อตนเอง (6) พฤติกรรมส่วนบุคคล (7) พฤติกรรมเลียนแบบ (8) การขัดเกลาทางสังคมโดยตรง (9) การขัดเกลาทางสังคมโดยอ้อม (10) บุคคลที่มีอิทธิพลในการลดพฤติกรรมรุนแรง เมื่อพิจารณาร่วมกับสภาพแวดล้อมของชุมชนที่เคยมีเหตุการณ์ทะเลาะวิวาทเกิดขึ้นบ่อยครั้ง การเปลี่ยนแปลงเชิงพฤติกรรมและความคิดของเยาวชนหลังการเข้าร่วมกิจกรรม จึงถือเป็นผลลัพธ์ที่สะท้อนให้เห็นถึง ศักยภาพของแนวทางพุทธวิธีในการป้องกันพฤติกรรมรุนแรงในกลุ่มเยาวชน อย่างเป็นรูปธรรมนอกจากนี้ การมีส่วนร่วมของชุมชน โดยเฉพาะพระสงฆ์และผู้นำชุมชน ยังเป็นปัจจัยสำคัญที่ช่วยให้กิจกรรมประสบผลสำเร็จ โดยส่งเสริมให้เกิดความรู้สึกเป็นเจ้าของ (ownership) และความต่อเนื่องในการพัฒนาเยาวชนอย่างยั่งยืน การวิจัยครั้งนี้ยืนยันว่า การออกแบบกิจกรรมโดยใช้หลักพุทธวิธีร่วมกับการมีส่วนร่วมของภาคีในชุมชน สามารถส่งเสริมให้เยาวชนเกิดความตระหนัก เข้าใจ และมีทักษะในการป้องกันตนเองจากการทะเลาะวิวาทได้อย่างเหมาะสม โดยเฉพาะในยุคที่เยาวชนเผชิญกับสถานะสังคมที่เปลี่ยนแปลงรวดเร็วและเต็มไปด้วยแรงกระตุ้นจากสื่อและสิ่งแวดลอม

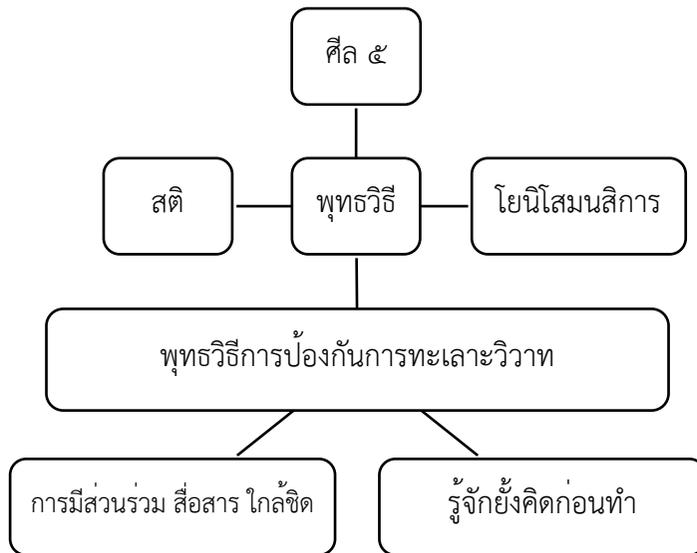
3. ผลการขับเคลื่อนกิจกรรมป้องกันการทะเลาะวิวาทของเยาวชนในชุมชนวัดจอมสุตาราม เขตดุสิต กรุงเทพมหานคร

การวิจัยครั้งนี้มุ่งเน้นไปที่การขับเคลื่อนกิจกรรมการป้องกันการทะเลาะวิวาทในกลุ่มเยาวชนในชุมชนวัดจอมสุตาราม เขตดุสิต กรุงเทพมหานคร โดยอาศัยหลักพุทธวิธีเป็นแนวทางหลักในการดำเนินงาน ผ่านกระบวนการวิจัยแบบมีส่วนร่วม (Participation Action Research – PAR) ซึ่งเน้นการมีส่วนร่วมของภาคีเครือข่ายในชุมชนทุกฝ่าย ทั้งพระสงฆ์ ผู้นำชุมชน เยาวชน และประชาชน ผลการขับเคลื่อนกิจกรรม พบว่า แนวทางการดำเนินงานที่สอดคล้องกับนโยบายระดับประเทศของหน่วยงานภาครัฐ เช่น สำนักงานป้องกันและปราบปรามการทะเลาะวิวาท มีความสำคัญอย่างยิ่งในการสร้างระบบป้องกันปัญหาอย่างเป็นระบบและยั่งยืน ทั้งในระดับเชิงนโยบายและในระดับปฏิบัติการในพื้นที่ ดังนี้ ๑) มาตรการสร้างการรับรู้และภูมิคุ้มกัน กิจกรรมในชุมชนถูกออกแบบให้เชื่อมโยงกับแนวทางของรัฐในการสร้างการรับรู้เกี่ยวกับพิษภัยของการทะเลาะวิวาท ผ่านช่องทางสื่อสารหลากหลาย เช่น เสี่ยงตามสาย สื่อโซเชียลมีเดีย และสื่อโทรทัศน์ นอกจากนี้ยังมีการให้ความรู้แก่เยาวชนผ่าน

กิจกรรมเชิงบูรณาการ โดยเน้นการปลูกฝังหลักธรรมทางพุทธศาสนา เช่น ศีล 5 และ สติ ซึ่งช่วยสร้างภูมิคุ้มกันทางจิตใจ และทำให้เยาวชนสามารถตระหนักรู้และควบคุมพฤติกรรมตนเองได้ดียิ่งขึ้น แนวทางการขับเคลื่อนในระดับสถานศึกษาได้เน้นการดำเนินงาน 5 ด้าน ได้แก่ การสร้างภูมิคุ้มกัน ด้วยกิจกรรมทางธรรมะ การค้นหา กลุ่มเสี่ยง การรักษา โดยการให้คำปรึกษา การเฝ้าระวัง ผ่านเครือข่ายชุมชน การบริหารจัดการ เพื่อยกระดับระบบดูแลอย่างยั่งยืน 2) มาตรการสร้างสภาพแวดล้อมที่ปลอดภัย การสร้างพื้นที่ปลอดภัยในชุมชนถือเป็นหัวใจสำคัญของการดำเนินงาน โดยมีกลยุทธ์หลัก ได้แก่ ระบบดูแลช่วยเหลือ โดยเฉพาะกลุ่มเสี่ยง เช่น เยาวชนที่มีแนวโน้มใช้ความรุนแรง โดยเน้นการให้คำปรึกษา เยี่ยมบ้าน และติดตามความเปลี่ยนแปลง การจัดทำกิจกรรมเชิงบวก เช่น การฝึกสมาธิ การบำเพ็ญประโยชน์ และกิจกรรมสร้างเครือข่ายสัมพันธ์ในชุมชน ระบบเฝ้าระวัง ด้วยกลไกบุคคล เช่น ครู ผู้นำชุมชน และเพื่อนเยาวชน ซึ่งช่วยเฝ้าระวังพฤติกรรมและส่งสัญญาณเตือนเมื่อพบความเสี่ยง นอกจากนี้ ยังมีการจัดตั้ง ช่องทางสื่อสารใกล้ชิด ระหว่างชุมชนและหน่วยงานภาครัฐหรือองค์กรที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้สามารถแจ้งเตือน แจ้งข่าวสาร หรือร้องขอความช่วยเหลือได้อย่างรวดเร็วและต่อเนื่อง การขับเคลื่อนกิจกรรมการป้องกันการทะเลาะวิวาทในชุมชนวัดจอมสุदारามประสบความสำเร็จในระดับหนึ่ง เนื่องจากใช้แนวทางแบบองค์รวมที่ครอบคลุมทั้งการสร้างความรู้ การเสริมภูมิคุ้มกันทางจิตใจ การมีส่วนร่วมของภาคีในชุมชน และการเชื่อมโยงกับแนวนโยบายของรัฐ โดยเฉพาะการอิงหลักพุทธวิธีในการดำเนินกิจกรรม ส่งผลให้เยาวชนในพื้นที่มีพัฒนาการเชิงบวกทั้งในด้านพฤติกรรม ความคิด และทักษะชีวิต

องค์ความรู้ใหม่

การวิจัยเรื่อง “พุทธวิธีการป้องกันการทะเลาะวิวาทของเยาวชนในชุมชน วัดจอมสุदारาม เขตดุสิต กรุงเทพมหานคร” ได้มุ่งศึกษาสาเหตุการทะเลาะวิวาทของเยาวชน เพื่อนำมาสร้างกิจกรรมการป้องกันการทะเลาะวิวาทของเยาวชนวิถีพุทธ ตลอดจนเสนอแนวทางการขับเคลื่อนกิจกรรมป้องกันการทะเลาะวิวาทของเยาวชน โดยเป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ ผู้วิจัยจึงได้จัดทำองค์ความรู้ ดังนี้

ภาพที่ 1 พุทธรวิธีการป้องกันการทะเลาะวิวาทของเยาวชนในชุมชน

องค์ความรู้ที่ได้เป็นการประยุกต์หลักธรรมทางพุทธศาสนา เพื่อปรับพฤติกรรมเยาวชน การนำศีล 5 สติ และโยนิโสมนสิการมาใช้ผ่านกิจกรรมที่เหมาะสม ช่วยให้เยาวชนเข้าใจตนเอง ควบคุมอารมณ์ และลดพฤติกรรมรุนแรงได้อย่างมีประสิทธิภาพเสริมสร้างการรู้จักยั้งคิดก่อนตัดสินใจ เยาวชนควรได้รับการพัฒนาจิตใจผ่านพุทธรวิธี เพื่อเสริมทักษะการคิดอย่างมีเหตุผล ซึ่งเป็นรากฐานสำคัญในการควบคุมพฤติกรรม มากกว่าการสอนจากภายนอกมีส่วนร่วมของผู้ใหญ่และการสื่อสารไกล่ชืด การจัดกิจกรรมร่วมกันในชุมชนโดยมีผู้ใหญ่และพระสงฆ์เป็นกลไกหลัก ช่วยสร้างพื้นที่ปลอดภัยที่เยาวชนรู้สึกได้รับการยอมรับ ส่งผลให้สามารถป้องกันปัญหาได้อย่างยั่งยืน

สรุป/ข้อเสนอแนะ

จากการวิจัยเรื่อง “พุทธวิธีการป้องกันการทะเลาะวิวาทของเยาวชนในชุมชน วัดจอมสุदारาม เขตดุสิต กรุงเทพมหานคร” ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะดังนี้

ข้อเสนอแนะเชิงวิชาการ

1. ควรมีการศึกษาและพัฒนาโมเดล “พุทธวิธี” ในการเสริมสร้างภูมิคุ้มกันทางจิตใจสำหรับเยาวชนที่มีพฤติกรรมเสี่ยง โดยเฉพาะการทะเลาะวิวาท ให้สามารถประยุกต์ใช้ได้ ในบริบทของโรงเรียน ชุมชนเมือง และสังคมยุคปัจจุบันที่มีความเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว
2. ควรมีการวิจัยเชิงเปรียบเทียบระหว่างรูปแบบการป้องกันความรุนแรงโดยใช้หลักพุทธวิธีกับแนวทางของจิตวิทยาสมัยใหม่ เช่น Cognitive Behavioral Therapy (CBT) เพื่อหาแนวทางการผสมผสานที่เหมาะสมกับบริบทของเยาวชนไทย
3. ควรสนับสนุนงานวิจัยระยะยาว (Longitudinal Study) เพื่อติดตามผลกระทบเชิงพฤติกรรมของเยาวชนที่เข้าร่วมกิจกรรมตามแนวทางพุทธวิธี ว่าจะมีการเปลี่ยนแปลงอย่างยั่งยืนหรือไม่

ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ

1. หน่วยงานภาครัฐ เช่น กรมพินิจฯ กระทรวงศึกษาธิการ หรือสำนักงานเขต ควรนำแนวทาง “กิจกรรมตามพุทธวิธี” ไปใช้เป็นเครื่องมือส่งเสริมคุณธรรมในระดับโรงเรียน ชุมชน และศูนย์เยาวชน
2. ควรมีการจัดอบรมผู้นำชุมชน พระสงฆ์ ครู และอาสาสมัครให้มีความรู้ในการใช้หลักธรรม เช่น ศีล 5 สติ โยนิโสมนสิการ และวิธีการจัดกิจกรรมแนวพุทธ เพื่อขยายผลไปยังชุมชนอื่น ๆ
3. เยาวชนที่ผ่านการอบรมควรถูกสร้างให้เป็น “ต้นแบบ” (Role Model) เพื่อให้สามารถถ่ายทอดประสบการณ์เชิงบวก และกระตุ้นให้เพื่อนเยาวชนในกลุ่มเดียวกันปรับพฤติกรรมโดยสมัครใจ

เอกสารอ้างอิง

เบรนต์ดาร์ เนลสัน. (2566). *ความคิดทางการเมืองตะวันตก*. แปลโดยสมนึก ชูวิเชียร. กรุงเทพฯ: เอ็มแอลครีเอชั่น.

- พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต). (2564). *พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม*. พิมพ์ครั้งที่ 12. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย,
- พระเผด็จ ทตตชีโว. (2564). *สติสัมปชัญญะ รากฐานการศึกษาของมนุษยชาติ*. ปทุมธานี: บริษัทรุ่งศิลป์การพิมพ์จำกัด.
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต). *พุทธวิธีในการสอน*. พิมพ์ครั้งที่ 26. กรุงเทพฯ: กองทุนพระองค์เจ้าวิมลฉัตร.
- ศุภกิจ วงศ์วิวัฒน์นุกิจ. (2564). *พจนานุกรมศัพท์การวิจัยและสถิติ*. กรุงเทพฯ: ด้านสุธาการพิมพ์.
- กฤษณา ชัยเดี่ยว และคณะ. (2566). ปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่น 5 ปี ของเทศบาลตำบลทาสบชัย อำเภอแม่ทา จังหวัดลำพูน. *วารสารวิชาการและวิจัยสหวิทยาการ*, 3(6), 751.
- เกรียงไกร บุตรมาลา และ พระครูปลัดอดิศักดิ์ วชิรปญโญ. (2567). แนวทางในการแก้ไขปัญหาอาชญากรรมด้วยพุทธสันติวิธี. *วารสารสันติศึกษาปริทรรศน์ มจร*, 12(4).
- คณะแพทยศาสตร์โรงพยาบาลรามาธิบดี. (2566). *สภาพจิตใจของวัยรุ่น*. เรียกใช้เมื่อ 30 ตุลาคม 2566 จาก <https://www.rama.mahidol.ac.th/ramamental/generaldoctor>.
- กรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน. (2566). เรียกใช้เมื่อ 30 ตุลาคม 2566 จาก <http://www.djop.go.th/home>
-